

На основу члана 48. став 1. Закона о културном наслеђу („Службени гласник РС”, број 129/21), члана 14. став 2. Закона о музејској делатности („Службени гласник РС”, бр. 35/21 и 96/21) и члана 8. став 1. Закона о Народној скупштини („Службени гласник РС”, број 9/10),

Народна скупштина Републике Србије, на седници Шестог ванредног заседања у Четрнаестом сазиву, одржаној 28. јануара 2026. године донела је

О Д Л У К У

о утврђивању Крунидбених инсигнија краља Петра Првог Карађорђевића за културно добро од изузетног значаја

1. Утврђују се музејски предмети – **Крунидбене инсигније краља Петра Првог Карађорђевића (круна, скиптар, шар и порфира са копчом)**, аутор нацрта Михаило Валтровић; израда металних предмета (круна, скиптар, шар и копча) радионица Браће Фализ; 1904, Париз; месинг, бронза, полудраго и синтетичко драго камење, стаклена паста, ливење, позлата, емајлирање; димензије: копча: ширина 9 cm, дужина 20 cm; круна: висина 24,5 cm, пречник 20,5 cm; скиптар: дужина 63,5 cm; орб: обим 36 cm; порфира: аутор нацрта Михаило Валтровић; израда радионица Ернст Крикл и Швајгер; 1904, Беч; кадифа, свила, хермелин, шивење, прошивање, златовез; ширина 310 cm, дужина 280 cm, инв. бр. 84/549, 203/2529, 204/2530, 205/2531, 218/4196, за културно добро од изузетног значаја.

Крунидбене инсигније краља Петра Првог Карађорђевића (круна, скиптар, шар и порфира са копчом), налазе се у објекту Историјски музеј Србије, у улици Трг Николе Пашића 11, на територији општине Стари град, Београд.

2. Опис изгледа и стања културног добра:

Круна (инв. бр. 203/2529): Доњи део круне је позлаћен бронзани обруч украшен синтетичким драгим камењем наизменично смештеним у фасете које имају облик ромба и елипсе. Између синтетичких рубина и сафира је четворолатични цвет у белом емајлу. У зони изнад обруча је фриз унутар кога се смењују четири бела, српска хералдичка орла и четири крина у плавом емајлу на које се ослањају четири укрштена спљоштена лука који формирају свод круне. Лукови израђени од позлаћене бронзе имају исти украс као и обруч. На врху круне је орб са крстом у емајлу. Између лукова је пурпурни сомот постављен са белом свилом. Стање предмета је добро.

Скиптар (инв. бр. 204/2530): Скиптар је у облику палице од позлаћене бронзе која је незнатно сужава према врху на коме је крст изведен од емајла. Рукохват је прекривен мрежом од плавих и белих цветова у емајлу и уоквирен је са два полигонална прстена са синтетичким драгим камењем. Средишњи део је украшен стилизованим криновима од стакластог емајла. Стање предмета је добро.

Шар или орб (инв. бр. 205/2531): Орб је у облику кугле од позлаћене бронзе. Има хоризонталан обруч, а у горњем делу вертикалан лук на чијем врху је изведен крст у емајлу. По обручу су у ромбоидне оквире смештени плави и бели четворолатични цветићи док се на свакој страни лука налази по један овакав цвет у техници клоасон и стилизовани крин у стакластом емајлу. Стање предмета је добро.

Порфира или плашт (инв. бр. 21/4196): Плашт је у облику троугла са заобљеним врховима. Израђен је од пурпурне венецијанске кадифе по којој су на подлози од чврсте хартије извезени златним везом српски хералдички орлови у венцу и кринови. Ивица плашта и крагна су од хермелина, а изнутра је постављен белом свилом. Стање предмета је добро.

Копча за плашт (инв. бр. 84/549): Средњи део кружан са двоглавим орлом. Бочни делови су у виду полукруга. Све декорисано емајлом у виду стилизованог флоралног орнаментa, који је обogaћен новим мотивима и колоритом па доста одудара од осталих предмета (инсигнија). Стање предмета је добро.

3. Музејски предмети се чувају у Збирци реалија и меморијалних предмета Историјског музеја Србије.

4. Образложење вредности и особености културног добра:

Крунидбене инсигније краља Петра Првог Карађорђевића представљају јединствен комплет краљевских регалија који обухвата круну, жезло, шар и порфиру са копчом. Израђене су 1904. године за потребе крунисања краља Петра Првог Карађорђевића, након његовог ступања на престо 1903. године.

Круна је израђена од позлаћене бронзе са емајлираним орнаментима и украсним камењем, по нацрту архитекте Михаила Валтровића, а изведена у чувеној париској јувелирској радионици Браће Фелиз. Карактеристична је по венцу састављеном од четири емајлирана плава крина и четири бела двоглава орла са српским грбом на грудима. Лукови круне укрштају се испод малог орба са крстом, који понавља изглед шара из истог комплета регалија.

Порфира је израђена од тамноцрвене венецијанске кадифе, постављене белом свилом и опшивене хермелином. Копча је изведена у истој радионици као и остали метални делови. Радови на изради порфире и пратећих тканина и јастука за престо изведени су у бечкој фирми Ернест Крикл и Швајгер, дворских лифераната.

Крунидбене инсигније настале су поводом крунисања краља Петра Првог Карађорђевића 1904. године, на стогодишњицу обележавања Првог српског устанка. Тим чином симболички је истакнута веза између Карађорђевог устанка и обнове модерне српске државе. Посебан значај има околност да је круна израђена од бронзе добијене топљењем дршке Карађорђевог топа, што је представљало снажан симбол континуитета државности и слободе.

О крунама немањићких и других средњовековних владара знамо само посредно, на основу фресака и иконографских приказа. Све до крунисања Петра Првог, нововековни владари Србије своје ступање на престо потврђивали су искључиво чином миропомазанја. Петар Први је, међутим, једини владар у модерној српској историји који је био и миропомазан и крунисан, што овим инсигнијама даје посебну историјску вредност.

Крунидбени предмети су након крунисања чувани у дворској капели Старог двора у Београду. У време Првог светског рата краљ Петар Први, не желећи да дозволи да круна доспе у руке окупатора, одлучио је да се она сакрије и закопа у дворишту Богословије у Призрену. После рата, инсигније су враћене у Београд. Током Другог светског рата склоњене су у манастир Жичу, а 1946. године пренете у Народни музеј у Београду. Од 1966. године чувају се у Историјском музеју Србије.

5. Категорија музејског предмета је културно добро од изузетног значаја (културно добро I категорије).

6. Музејски предмет се трајно чува и излаже у објекту Историјски музеј Србије, ул. Трг Николе Пашића 11, општина Стари град, Београд.

7. Утврђују се следеће мере заштите музејског предмета, његова намена и начин чувања, одржавања и коришћења:

1) Ближи услови чувања, одржавања и коришћења културног добра:

- Културна добра се не смеју оштетити, злоупотребити, уништити или изменити;
- Културна добра се не смеју чувати, обрађивати и користити у неадекватним просторијама које нису на одговарајући начин заштићене од пожара, ватре, вандализма, као и физичких, биолошких, хемијских и других штетних узрочника;
- Културна добра се морају чувати, обрађивати, транспортовати, излагати и користити у амбалажи и просторијама које испуњавају услове предвиђене музејским прописима који регулишу услове и начин обезбеђивања, транспортовања, чувања, излагања и коришћења културног добра;
- Културна добра се морају чувати и користити у складу са законским прописима о доступности јавности;
- Обавезно је вођење свих прописаних евиденција о културним добрима у складу са законским прописима о упису културних добара у регистар, начину на који се води регистар и централни регистар културних добара и документацији, извршеној конзервацији која се обрађује и чува уз регистре.

2) Стручне и техничке мере заштите ради обезбеђивања културног добра од пропадања, оштећења, уништења и крађе:

- Депоновање предмета неопходно је прилагодити величини и статисти сваког појединачног предмета;
- За предмете свих димензија неопходно је обезбедити наменску заштиту од Рh неутралних, инертних материјала;
- Простори депоа и изложбени простори морају имати одговарајући видео надзор за осматрање виталних спољних и унутрашњих тачака и 24h физичко обезбеђење, као и противпожарну заштиту у виду електричних јављача на појаву ватре, детектора дима и аутоматског јављања ватрогасним јединицама и полицији, као и одговарајуће системе за гашење пожара;

- Редовно вршити инспекцију, проветравање и заштиту од појаве микроорганизама, инсеката, глодара или било које врсте специфичних штеточина које могу оштетити материјал, односно културно добро;
- Најосетљивије предмете посебно заштитити и редовно проветравати;
- У ванредним ситуацијама поступати у складу са важећим законским прописима и правилима Музеја која уређују понашање у ванредним околностима.

3) Начин обезбеђивања коришћења и доступности културног добра јавности:

- Простори у којима се чува и излаже културно добро морају имати систем за измену или проветравање ваздуха. Препоручене вредности релативне влажности ваздуха (RH) су 45–50%, док је температура (T) 15–20°C, +/- 2°C;
- Избегавати у највећој могућој мери излагање културног добра великом интензитету светлости (користити сијалице са мање вати, уградити димер прекидаче ради регулисања интензитета светлости);
- Умањити време излагања уколико се процени да постоји потреба за тим;
- Културно добро излагати у одговарајућим витринама по свим музејским стандардима, обезбеђеним од свих физичких, биолошких, хемијских и других штетних утицаја;
- Премештање и манипулисање културним добрима треба да спроводе стручна и обучена лица са претходним искуством на пољу руковања културним добрима, под надзором кустоса и конзерватора одговорних за збирку;
- Што је ређе могуће померати културно добро, а када се рукује културним добром то чинити само уз одговарајућу опрему;
- За културно добро мора постојати потпуна, детаљна документација са свим стандардним подацима;
- Мора постојати строга контрола приступа просторијама у којима се чува културно добро;
- Просторије увек морају бити закључане и кључеве могу имати само за то претходно одређена лица, а дуплирати кључева се морају чувати на сигурном месту и могу се користити само у ванредним ситуацијама;
- Приступ и улаз у простор привременог смештаја културног добра мора бити обезбеђен сигурносним вратима и прозорима.

4) Ограничења и забране у погледу располагања културним добром и његове употребе, у складу са законом:

- Република Србија има право прече куповине културног добра (члан 103. Закона о културном наслеђу);
- Забрана коришћења музејског предмета на начин који није у складу са његовом природом, наменом и значајем или на начин који може довести до његовог оштећења.

8. Саставни део ове одлуке су фотографије музејских предмета.

9. Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

РС број 2

У Београду, 28. јануара 2026. године

НАРОДНА СКУПШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРЕДСЕДНИК

Ана Брнабић

